

*“Samanta nemuririi, iubite , e cuvântul
Eternul se ascunde sub coaja unei clipe,
Ca-n oul ce pastreaza un zbor inalt de-aripe,
Pan’ ce-i soseste timpul in slavi sa-si ia avantul.”*
(Vasile Voiculescu –“Sonetul CLXX”)

Prima școală românească

Prima scoala romaneasca care a fost infiintata de catre romani a fost in Scheii Brasovului. Aceasta scoala a fost construita deoarece romanii aveau nevoie sa cunoasca sa citeasca si sa scrie pentru a se putea descurca in lume si in principal in comertul facut cu Tarile Romane, cu Peninsula Balcanica si chiar cu Siria si Egiptul. Romanii au mai infintat aceasta scoala si pentru ca ortodocsii sa-si apere si sa-si pastreze fiinta nationala.

Aceasta prima scoala a functionat mai intai sub patronajul bisericii voievodale “Sf. Nicolae”. Primii dascali au fost slujitorii bisericii, care incercau sa-si indeplineasca cat mai bine sarcina pe care o aveau.

In unele documente ni se arata ca la inceput activitatea scolii era in legatura directa cu cea a bisericii.

Primele preocupari care au fost pentru a se descoperii cum era intr-adevar identitatea scolii din Schei au inceput in urma cu doar cateva decenii.

Primele cercetari ale profesorului Andrei Birseanu au fost in jurul anului 1902 in care a elaborat o monumentala monografie prin care spune ca aceasta scoala nu era alta decat una elementara sau cel mult de dieci in care se invata cititul , scrisul si unele cantari religioase.

Nicolae Sulica un alt cercetator brasovean a scris intr-un articol ca existenta scolii din Schei se poate urmarii inca de pe la anul 1400.

Desi s-au facut o gramada de cercetari si probabil se mai fac inca, nu se poate sti cu precizie inceputurile acestei scoli nici in ziua de azi nu poate spune cineva cu precizie in ce an, deceniu sau epoca si-a inceput aceasta scoala existenta.

In anul 1556 in scoala a fost introdus tiparul coresiian de la Targoviste. In *Cartea cu invatatura* din 1567 Coresi scria ca : “Si dac –am cetit bine am ispitit si socotit si am aflat ca toate talcuiesc , adevereaza si intaresc cu scriptura sfanta si mie tare placura si am scris cu tiparul voao, fratilor, romanilor, sa fie pre invatatura si va rog ca fratii miei , sa cetiti si bine sa socotiti ca veti vedea voi insiva, cum ca e margaritariu si comoara ascunsa.”(vz. p.24, Vasile Oltean – Scoala romaneasca din Scheii Brasovului). Intre Coresi si obstea romaneasca din Schei a existat o stransa colaborare. Pentru localizarea tiparului in Cetatea Brasovului a fost folosit textul coresiian , cel slavon si cel al *Cazaniei a II – a* . Un alt argument pentru localizarea tiparului a fost faptul ca judele brasovean apare

consemnat in prefata sau pe fila de titlu a unor carti coresiene. Acest argument reprezinta un omagiu adus de tipograf autoritatii locale , spunea P.P.Panaiteescu. El se interesa de raspandirea acestor carti. Prefetele coresiene erau reproduceri dupa izvoarele folosite, foaia de titlu a *Cazaniei a II-a* a lui Coresi , era preluata dupa emblema lui Grigor Chadkievici , iar Coresi o folosea ca izvor.Ea a fost tradusa de protopopii Iane si Mihai din Schei. La “Evangheliarul romanesc” si la “Evangheliarul slav”, prefata *Cazaniei a II-a* a fost folosita ca izvor.O cercetare demonstreaza ca , Coresi a procedat doar inlocuirea numelui domnului muntean cu autoritatea brasoveana. Inscrierea lui Hirscher, Benker sau Pavel Tordasi in unele predoslovii coresiene, era o recunoastere a autoritatii pe care acestia o reprezentau. Asezarea emblemei orasului pe frontispiciul *Cazaniei a II-a* este pentru a se recunoaste ca a fost tiparita la Brasov. Inainte de Reforma si de venirea lui Coresi , in Schei se traduceau carti in limba romana . Popa Bratu in 1495 a scris documente in limba romana pentru Cetatea Sibiului, iar boierul Neacsu din Cimpulung scria judelui brasovean.In 1930 intr-un studiu Nicolae Dragan arata ca “din porunca lui Despot Voda , au fost aduse in Moldova , de la Brasov , copii ale traduceriiilor de pe Apostol si Psaltire, care au fost transpuse apoi in grai local” (vz. p. 26, Vasile Oltean – Scoala romaneasca din Scheii Brasovului). Identificarea izvoarelor reprezinta Scheii Brasovului ca sediu tipografic coresian alaturi de lucrarile tiparite de Coresi, in aceeasi arhiva. Acestea sunt carti scrise, copiate, sau procurate de slujitorii scolii si bisericii.Legatura dintre manuscrisul izvor si tiparitura coresiana si legatura dintre carturarii locali si tipograful Coresi este reprezentata de cateva izvoare.

“Octoihul” coresian din 1547 si 1575 este tiparit pe hartie brasoveana purtand pe frontispiciu stema Munteniei. Insemnarile autografe si marginale de pe manuscrisul nr.1 din arhiva muzeului dovedesc copierea acestuia in 1530 de catre Nicola Diac.Manuscrisul este preluat de redactia sarba, iar Coresi si colaboratorii sai il prelucreaza in redactie medio – bulgara.

“Sobornicul “ coresian a fost existent in Schei in doua exmplare , dar unul s-a pierdut in 1910, iar cel de-al doilea a fost identificat in copertiile unei Evanghelii.

“Sobornicul “ venetian aflat azi in Scheii Brasovului , a fost darui bisericii de catre protopopul Mihai in anul 1672.

“Liturghierul “ romanesc a fost pierdut multa vreme , a fost tiparit de Coresi in 1570 si a fost descoperit in Scheii Brasovului de Nicolae Sulica . Stefan Ciobanu afirma ca diaconul Coresi a copiat dupa tiparirea lui Macarie , dar Spiridon Cindea observa ca sunt diferente intre cele doua tiparituri . Recent a fost descoperit in Scheii Brasovului “Triodul Penticostar” , tiparit in anul 1491 la Cracovia . El a fost cumparat de obste in 1541. Cea mai importanta colaborare intre preotii carturari si diaconul Coresi se poate recunoaste in conditiile editarii *Cazaniei a II-a* . Existand alaturi de izvoarele lor si tiparitura recunosteau existenta unei legaturi intre fapta tipografica a lui Coresi si mediul cultural .

Tiparitura lui Coresi este salvata de catre Toma , pentru ca el avea probleme de judecata . Acesta a achitat suma , iar Coresi a devenit un creator de scoala.

Dascalii scolii au fost personalitati care au dominat epoca coresiana impunandu-se prin activitatea lor obsteasca, copiind , traducand si raspandind carti. Acestia sunt popa Costea, Dobre , diacul Oprea, popa Voicu si protopopii Iane si Mihai. Unii dintre ei se formau in scoli de prestigiu cum a fost scoala din Ipek, care a fost frecventata de protopopul Mihai. Enumerarea acestor carturari din Schei care scriau romaneste, ar putea fi completata prin alte marturii redade de documente. Aceste marturii sunt o expresie elocventa a existentei unui mediu favorabil activitatii diaconului.

Popa Costea (1447- 1477) a fost primul carturar. El a avut legaturi cu domnul muntean Laiota Basarab cel Batran si a fost remarcat prin activitatea lui de copist.

De mai bine de patru decenii au fost facute sapaturi in biserica din Schei unde s-a aflat piatra de mormant a popii Costea. Grafia , limba si elementele romanesti ale textului dovedesc o redactie locala si autor pe popa Costea.

Popa Dobre (1541-1572) , a fost tatal protopopului Mihai . In cronica scrisa de nepotul sau Vasile a fost considerat "om invatat". Pe un manuscris al Molitvelnicului , aflat in Schei se dovedeste ca popa Dobre l-a cumparat de la popa Bratu din Schei. Inainte ca aceste doua manuscrise sa fie daruite bisericii, Dobre leaga cele doua carti si le mai adauga un text si cu acest text intra in randul copistilor din Schei. Continutul textului a fost popularizat cu mai multe decenii in urma de cercetatorul brasovean Ion Priscu, iar titlul textului era intitulat *Invatatura si Intrebare* .

Diacul Oprea a fost ginerele popii Dobre , care a ramas dascal si copist. Este posibil ca acest Oprea slujitor al scolii din Schei sa fie aceeaasi persoana cu Oprea logofatul , care impreuna cu diaconul Coresi incepe sa tipareasca la Targoviste si la Brasov cartiile slavo-romane. Prima carte tiparita de Oprea si Coresi a fost *Micul Octoih* , pe care tot Oprea il traduce in romana insotindu-l cu valorosul epilog. Epilogul contine mai multe concluzii :

- dubla atributie a diaconului Oprea , de meser si dascal mai mare al ucenicilor. Aceasta dovedeste ca scoala avea doua sectii : un curs primar , in care se preda intr-o forma sumara si un curs superior, urmat de viitorii dascali si clerici.
- alaturi de limba romana si limba oficiala slavona se folosea in scoala si limba latina.
- scoala functiona atat in cladire proprie, cat si intr-un vechi *sloam*.

Popa Voicu a fost preot alaturi de Mihai si Iane , fiind tot copist. In arhiva muzeului se afla manuscrisul care contine *Invataturi morale din vietile sfintilor* care a fost copiat de popa Voicu . El este precedat de o frumoasa predoslovie care explica importanta cartii. Aceasta carte se numeste *Pentru invatatura*, iar

daca cineva o ia sau o vinde fara stirea clericilor va fi blestemat de Domnul Iisus Hristos , de cei 12 apostoli si de cei 318 parinti.

Protopopul Iane este contemporan diacului Oprea si colaborator impreuna cu Mihai . El a fost cel care a redactat primul text brasovean in limba romana. Prin acest document care a fost descoperit de Nicolae Iorga si repus in circulatie de Ioan . I. Roman si a fost datat prin studiul filigranologic. Cu ajutorul acestui document popa Iane se inscrie ca un reprezentant de frunte al scolii de copisti din Scheii Brasovului.

Protopopul Mihai este fiul popii Dobre care provine dntr-o straveche familie de carturari, iar Vasile cronicarul , fiul sau , ii dedica cea dintai cronica din Schei. Dupa ce urmeaza cursurile elementare in cadrul scolii din Schei unde tatal sau era dascal si director , isi continua cursurile in renumita scoala sub egida Patriarhiei din Ipek. In toamna anului 1576 “s-a intors din Tara Sirbeasca de la invatatura popa Mihai – scria fiul sau in cronica Scheiului – dar n-a putut ocupa nici o slujba bisericeasca , poate ca nici el nu era invoit sa faca vreo galceava in biserica sau intre oameni, ci a asteptat vremea potrivita de la Dumnezeu. Au venit apoi pirgarii de la Risnov si l-au cerut de la cinstitul Sfat sa-l numeasca preot la el. Dupa aceea a fost trimis in Tara Romaneasca si hirotonit acolo, cand s-au scris anii de la Hs. 1576... si apoi a fost adus la Risnov, unde a preotit un an si cateva luni ...“(133, p. 2v). Fiul sau scria in continuare in paginile cronicii ca : “In zilele acestor preoti multe carti s-au tiparit pre limba romaneasca si pre limba slavoneasca...si multe carti au castigat acesti preoti bisericesti...”(136, p.75-76). In literatura de specialitate intre anii 1580- 1581 se cunoaste doar *Cazania a II-a* si mult mai tarziu Mihai , singur, colaboreaza cu Serban Coresi pentru tiparirea *Liturgherului slavon* din 1588, pentru ca Iane murise. Acest carturar avea preocuparea de a inzestra biserica si scoala cu carti de valoare. Dintre acestea sunt doua Molitvelnice, datand din secolul al XV – lea un Minei. Intre cartiile de invatatura mai sunt si *Cartea folositoare de suflet* si *Cuvantarile lui Efrem Sirul*. Pe un alt Molitvelnic, fiul sau, protopopul Constantin mentioneaza: “ fiindca si alte Molitvelnice au dat de la bunicul sau, preotul Dobre, unul manuscris, altul tiparit, de toate trei Molitvelnice au dat de la neamurile noastre in anul 1630, ianuarie 21 de zile”(vz. p.37, Vasile Oltean – Scoala romaneasca din Scheii Brasovului). Din biblioteca protopopului Mihai , nora sa daruieste la 1660, bisericii un Minei , iar fiul sau, Vasile doneaza un Prologar. Aceste carti au fost procurate din misiuni diplomatice indeplinite la curtea domnilor din Muntenia si Moldova , altele au fost aduse din Occident in timpul studiilor de la Ipek dintre care sunt Sobornicul lui Bojidar Vukovici si Tripesnicul slav din 1574. Cand era scurgerea anilor de la Hs. 1599 s-a ridicat peste munti Mihai Voda , venind tocmai din Tara Munteneasca. Domnul judecator Cyrillus Greising impreuna cu popa Mihai , au iesit in intampinarea sa si l-au multumit pe Mihai Voda si au incheiat cu el o invoiala ca sa nu strice satele din Tara Birsei. In acest timp era gazduit in Schei un om al voievodului , popa Neagoslav, originar de pe locurile de nastere ale

voievodului. Odata cu moartea voievodului el este alungat de catre autoritati, iar doamna Stanca daruieste romanilor din Schei mosia Micsunesti. Ca semn de pretuire a voievodului , chipul sau a fost pictat pe unul din peretii bisericii . Chipul sau a mai fost pus pe steaguri , iar junii din Scheii Brasovului poarta in fiecare an , in sarbatoarea lor , pe cap modelul caciunii purtata de voievodul Mihai Viteazu.

In aceasta perioada protopopul Mihai vrea sa construiasca in piatra scoala romaneasca din Schei, dar nu s-a putut pentru ca a avut de infruntat cateva piedici materiale si ale autoritatilor. Planul sau a fost scris in germana si a fost descifrat de catre cercetatorul brasovean Aurel Muresianu la inceputul secolului nostru. Partea cea mai mare a documentatiei cuprinde socoteala cu privire la costul material . De aici reiese ca aceasta se cladeste pe un loc nou cumparat de protopop. Zidurile scoli erau facute din piatra necioplita amestecata cu var fierbinte , turnate in forma betonului de azi . Suma totala a cheltuielilor , raportate de protopopul Mihai , se ridica la 375 fl. Si 46 denari. In Cetatea Brasovului de atunci se poate constata ca existau numai 14 case.

Ctitorul acestui fapt este protopopul Mihai. El a dat lacas de scoala romanilor din Schei si a asigurat buna functionare a ei , prin inzestrarea cu carti.

Scoala avea mai multe manuscrise slave si romanesti printre care sunt : *Octoihul* este cartea de cantari pe opt glasuri. In 1570 el este copiat de diacul Oprea . In 1574-1575 Coresi realizeaza marea editie a Octoihului in doua volume.

Liturghierul este cartea de cult, dar si cu intrebuintare scolara pentru initierea dascalilor- cantareti sau vitorilor preoti.

Invataturi morale din vietile sfintilor , manuscris slavon copiat in Scheii Brasovului de popa Voicu.

Evangheliarul , cuprinzand colectia cartilor din “Noul Testament” sau comentarii pe baza acestora sub forma *Cazaniei a II- a*. Prefata *Cazaniei a II-a* , a fost tradusa de Iane si Mihai. Limba si invatatura vechii *Cazanii* a lui Coresi au fost model , nu numai pentru scoala din Schei, ci si a stat la baza limbii romane literare. Invatatura ei avea sa fie purtata pe mai departe, in secolul urmator, prin *Cazania* lui Valaam.

Sobornicul este culegerea de texte din vietile si invataturile sfintilor , care oferea invatacelilor modele de comportare scolara. In Schei se gaseste si astazi , atat exemplarul tiparit de Coresi , in anul 1580, cat si izvorul sau tiparit la Venetia.

Catehismul romanesc este cartea de invatatura , care , in sistem euristic, familiariza invatacelul cu notiunile de baza ale crestinismului. *Intrebarea crestineasca*, cum se numea catehismul tiparit de Coresi, era structurat pe cinci parti. In 12 Martie Iohanes Benker, judele Brasovului a daruit valahilor Catehismul spre invatatura pentru ca sa-i reformeze.

Biblia , continand “Vechiul si Noul Testament” , era studiata la scoala din Schei. Se mai pastreaza si azi in doua exemplare prima Biblie ruseasca a lui Ivan

Fiodorov, tiparita la Ostrog in anul 1581. Fragmente biblice a reprodus si primul *Parimer romanesc* care a fost descoperit in Scheii Brasovului.

Manualul de filosofie este un manuscris bilingv copiat in secolul al XV-lea de ieromonahul Teoctist din Moldova si completat la sfarsitul secolului al XVI-lea. Pentru romanii din Schei epoca umanista este precedata de o perioada istorica plina de framantari politice. Scheienilor li se interzice dreptul de oierit , de comert, de a avea macelarie, cojocarii proprii.

Prin hrisovul de la 5 Aprilie, anul 1656, Gheorghe Stefan oferea bisericii din Schei cate 8000 de aspri din an in an si privilegii de comert. O data cu vizita la 18 Mai, anul 1773, in Transilvania a imparatului Iosif , apare o raza de speranta pentru scheieni dar curand aceasta speranta este spulberata , pentru ca magistratul trece din nou la replesalii interzicand romanilor din Schei sa foloseasca Poiana. Dupa urcarea pe tron a lui Iosif al II-lea sperantele revin , dar si de data aceasta ele sunt rezolvate si respectate doar in parte de magistrat, iar in anii urmatori, viata politica transilvaniana cunoaste intense framantari politice. In acest cadru social-politic si economic scoala nu-si inceteaza activitatea, ci dimpotriva. Urmasii lui Mihai au slujit scoala ca dascalii, dar si ca sustinatori ai acesteia. In secolul al XVII – lea scoala nu-si modifica structura avuta pana atunci , dar in partea a II-a a secolului ea va parcurge drumul catre un invatamant mai complex. Aceasta scoala scheiana indeplineste toate atributiile ale sistemului de invatamant public, specificat in actul oficial al Transilvaniei, ingloband cele trei sisteme de invatamant. Documentele de arhiva , arata ca in Schei au fost mai multe lacasuri de scoala pentru aceasta perioada. Studiind cu atentie documentele, putem constata ca alaturi de multe chiliute destinate invataturii, lacasul cel mai important ramane vechea cladire, ridicata de protopopul Mihai. La 1760 cladirea este etajata, dar in 29 Aprilie ,anul 1760 magistratul trimite o comisie de la fata locului ca sa sisteze lucrarea . Scheienii se plang comandamentului, iar comandamentul cere socoteala magistratului. Pana la urma magistratul se adreseaza imparatului de la Viena pentru ca romanii se tin de o lege greceasca. In aceasta situatie intervine Ilie Birt , iar cu ajutorul lui la 13 Mai , anul 1761, se accepta continuarea lucrarii. Romanii din Schei , dupa recladirea lacasului isi reorganizeaza activitateascolii aducand noi inspectori scolari si angajarea dascalilor. Pana in anul 1781 scoala a fost condusa de obstea locala,dar acum s-a trecut la directorat, sa fie condusa de director.Studiul limbii romane cunoaste o forma superioara. Se preda limba greaca. La 8 Iunie , anul 1735 dascalul Necula va preda limba greaca ,care a fost urmat la 10 Noiembrie, anul 1768 de dascalul Ienache.Copii care mergeau la scoala, atunci, aveau de ales sa invete limba greaca, pentru care trebuia bani, sau la Octoih, la care trebuia mai putini bani decat la limba greaca.Cei care nu aveau copii de dat la scoala, trebuiau sa le plateasca altor copii scolarizarea, fiind socotita ca pomana.Bineinteles ca in mare parte , succesul de care s-a bucurat scoala din Schei in aceasta perioada s-a

datorat slujitorilor ei, dascali plini de daruire, care si-au inchinat viata idealului didactic.

Dupa revolutia pasoptista intelectualitatea ardeleana reclama dreptul la cultura pentru popor. Raspandirea ideilor pe plan european determina Curtea de la Viena sa ia unele masuri.

O prima masura reprezinta "Regulile directive pentru imbunatatirea invatamantului din scolile elementare sau triviale, sarbesti si romanesti, neunite", elaborate la 24 Mai, anul 1774. Conform noilor "reguli" copii intre 6 si 12 aniani trebuiau sa frecventeze scoala. Dupa cateva luni la 6 Decembrie se elaboreaza "Planul general pentru scolile germane normale, principale si triviale". Printr-o statistica transilvaniana se confirma existenta a 1628 de scoli in cele 2840 de sate. Pana la revolutia pasoptista, invatamantul habsburgic s-a bazat pe decretul *Ratio Educationis* emis in anul 1806, prin care s-au stabilit mai multe tipuri de scoli. In Transilvania in anul 1845 a fost emis actul *Systema Scholorum*, care a facut invatamantul mai bogat. Se predau foarte multe materii ca latina, germana, geografia, istoria, geometria. La inceputul secolului al XIX-lea se infinteaza in Schei o scoala capitala, cu trei clase, la care se insuseau limbile germana, maghiara, si greaca. Au fost introdusi multi dascali. Directorul scolii nationale a impus o reorganizare, dar nu a durat mult pentru ca obstea nu avea posibilitatea de a-si plati dascali. In anul 1822 scoala isi alege dascali de valoare ca: Vasile Nerges si Eustatie Popp, iar pentru o buna organizare, obstea, din randul ei, doi inspectori. Vechiul lacas a fost neincapator pentru aceasta activitate, asa ca a fost cumparata "casa Ciurculet" care se foloseste si in zilele noastre.

Pentru a se evita noi necazuri financiare, in anul 1822 se hotareste formarea unui fond scolar. In anul 1826, noul dascal, Nicolae Nicolau, care avea sa-l inlocuiasca pe Eustatie Popp, se obliga ca sa pregateasca elevii "dupa sistemul cel nou, in limba romana, greaca si nemteasca si scrie cu slove latinești, dupa instructia ce i se va da" (vz. p.135, Vasile Oltean - Scoala romaneasca din Scheii Brasovului).

Intre anii 1827 si 1828 catalogul elevilor confirma prezenta a 91 de copii in clasa I, care era condusa de Vasile Nerges, 31 in clasa a II-a sub conducerea lui Nicolae Nicolau si 34 de fetite in clasa lui Nicolae Nicolau-junior, care il inlocuise pe Toma Moldovan. La examenul scolar din 21 Iunie, anul 1827 asista, alaturi de negustori, preoti, un public numeros, si cunoscutul carturar Vasile Pop. In anul 1834, in Cetatea Brasovului, ia nastere dupa indelungi eforturi, prima scoala comerciala, organizata de George Baritiu, cu ajutorul negustorilor locali. Ea va functiona in continuare sub ingrijirea dascalilor Vasile Nerges (dascalul Lache) si Andronic Androne.

Protopopul Ioan Pazu nu era multumit de aceasta scolarizare si ca urmare in 7 Iulie, anul 1840 se propune reorganizarea scolii. Dupa sase sedinte consecutive la 6 Noiembrie, anul 1840, Ioan Popazu prezinta un proiect pentru o noua programa scolara prevazind printre altele "sa fie 4 clasuri de prunci si 2 de

prunce; sa fie peste tot patru profesori si un catehet; unul din profesori sa propuna la clasele II si III, iar altul, la cele 2 de fetite; scoala sa fie pusa sub controlul a 2 inspectori , unul mirean si altul dintre preoti” (vz. p. 136, Vasile Oltean- Scoala romaneasca din Scheii Brasovului).

Un document necatalogat , din aceeasi perioada , ne arata programa propusa de Ioan Popazu pentru scoala din Schei. Programa prevedea :

La clasa I: cunoasterea slovelor pana la citit; citire romana cu slove; cele patru operatii de aritmetica din cap si o parte pe tabla; cunoasterea literelor latine si silabisirea lor; istorii morale.

La clasa a II-a: religie din catehismul mic; etimologia limbii romane; geografia generala de Africa si de America, pe scurt; limba germana , gramatica la verburile regulate, numai cu paradigma si praxa ; geografia generala de Europa si Asia , pe scurt ; cele patru specii de numeri numiti.

La clasa a III-a : religie, gramatica germana, traducerea romaneste din “Jugendfreund” , sintaxul roman cu aplicatiune la prietenul tinerimii, caligrafia romana , germana si latina, repetarea celor patru specii si regula de trei simpla, geografia patriei speciale , geografie, socoteala- regula de trei compusa si regula societatii.

La clasa a IV-a : religie, limba latina – text roman cu litere, gramatica- formele regulate ale verbelor, cinci declinari regulate , cinci conjugari, regulile genului, adjectivul, pronumele , numeralul ordinal si cardinal, prepozitia , adverbul; Traduceri din latina in romana si din romana in latina, limba materna- text roman cu slove; gramatica- subiect, predicat, sintaxul sau invatatura despre prepozitiune, sintaxul tuturor partilor cuvintare. Felurile propozitiei: principala, absoluta si relativa, incidenta , splicatorie si definitiva, simpla si compusa, dreapta si intoarsa, activa si pasiva, plina si eliptica. Ortografia cu interpunctiunea. Citire cu inteles si dreapta intonare; deprinderi silistice.

Geografia – descrierea suprafetei terestre, apa si uscatul, muntii si raurile, impartirea tarilor despre popoare si staturi.

Aritmetica- patru specii , frangerile simple si zecimile, regula de trei simpla.

Istoria naturala – zoologie , animale sugatoare , pasari , pesti si amfibie.

Repetarea gramaticii si sintaxul german.

In acelasi document ne este prezentat si programa scolara pentru fete. Fetele invatau numai trei clase si in mare parte programa era asemanatoare cu cea a baietilor. La clasa I fetele nu aveau “socoteala din cap” , iar in clasa a II-a era introdus in plus “ dialogurile germane”. Insa pentru clasa a III-a programa era total diferita fata de a baietilor, deoarece cum am mai spus, fetele aveau trei clase si din aceasta cauza programa trebuia schimbata, cam in felul urmator : fetele invatau Catehismul moral si al sanatatii, traducere din romaneste in nemteste si viceversa , cu aplicarea gramaticii; geografia Imperiului Austriac , repetarea celor patru specii concrete si regula de trei simple, caligrafia cu deprinderi , geografia

patriei, astronomia populara ca studiu extraordinar, desen si istoria patriei si natiunii, pe scurt.

In anul 1850 primul gimnaziu brasovean isi deschide portile cu programa scolara care se aseamana cu “ planul scolastic” din Schei. Protocolul sedintei a fost semnat la 2 Februarie in anul 1841 si ne arata ca la scoala din Schei functionau patru clase de baieti si una de fete, conduse de Andronic Androne (prima clasa), Nicolae Preda (clasele II si III) , Iosif Barac (clasa a IV- a) si Toma Moldovan pentru clasa de fetite.

La 4 Ianuarie, anul 1842, obstea din Schei inainteaza un nou memoriu , in care-si manifesta din nou nemulmirile in pricina scolilor, cerand sa se faca statornica si vecinica intocmire folositoare.

In sedinta din 21 Iunie , anul 1841 Ioan Popazu face cunoscuta dania printului sarb la care se adauga dania localnicilor Vasile Moroianu Ciric si sotia sa Maria care au dat un loc de faneata din Poiana Brasovului precum si Anastasie Constantin si sotia sa Anastasia , care daruiesc 200 fl. pentru tinerimea care va umbla la scoala. Sub aspect financiar scoala se confrunta cu o situatie grea . Prin memorii, dascalii scolii si chiar obstea isi exprima nemulmirea fata de calitatea invatamantului.

In 14 Noiembrie , anul 1843 , Ioan Popazu recomanda sa se ia in considerare memoriile dascalilor si ale obstei si propune ca in viitor dascalii sa se numeasca absolventii facultatilor de la Viena. Printr-o statistica din anul 1847 se mentioneaza ca la aceea data scoala era frecventata de 171 de elevi , dintre care 71 erau scutiti de taxe scolare pentru ca erau saraci. Functionand cu noul gimnaziu , vechea scoala scheiana pastreaza calitatea de scoala elementara pana in anul 1947, iar din 1961 ea va deveni muzeu.

Activitatea desfasurata de Prima Scoala de-a lungul timpului, a fost de mare folos evolutiei ulterioare a invatamantului romanesc. De asemenea scrisul romanesc si evolutia limbii literare si-au pus bazele in acest lacas de cultura, impunand graiul din zona Brasovului in intreaga tara, prin raspandirea tipariturilor lui Coresi. Prima Scoala Romaneasca devine astfel un monument al umanitatii, mai precis, un monument al culturii romane.

BIBLIOGRAFIE

1. Baritiu Gheorghe , Parti alese din istoria Transilvaniei, vol.I, II, III,Sibiu, 1989.
2. Ciobanu ,Stefan, Istoria literaturii romane vechi, Bucuresti, Editura Enciclopedica Romana, 1974.
3. Dragomir Silviu, Contributii privitoare la relatiile bisericii romanesti cu Rusia in veacul al XVII-lea, in “Analele Academiei Romane”, mem. sect. ist. Tom XXXIV (1912), Bucuresti.
4. Gaster , Moises , Chrestomatie romana, vol. I- II, Bucuresti 1891.
5. Hutmann, Arnold, Geneza Cazaniei a II-a si legaturile diaconului Coresi cu tipografia latina din Brasov, in “Studii de limba literara si filologie”, an I , Bucuresti, 1969.
6. Iorga , Nicolae, Istoria literaturii romanein secolul al XVIII- lea, ed. a II-a, Bucuresti, 1901.
7. Lupas , Ioan, Carturari si istoriciromani din Transilvania, Craiova, 1941.
8. Mircea – Radu, Ion, Contributii la istoria culturii scheilor din Brasov, in “Cumidava” , an V (1970)
9. Muslea, Candid, Biserica “Sf. Nicolae”din Scheii Brasovului, vol. I –II , Brasov, 1943-1946 , vol. III . Sibiu , arhiva Mitropoliei Ardealului.
- 10.Tomescu . Mircea , Calendarele romanesti , 1733-1830, Bucuresti, Editura Academiei, 1957.

*“Samanta nemuririi, iubite, e cuvântul
Eternul se ascunde sub coaja unei clipe,
Ca-n oul ce pastreza un zbor înalt de-aripe,
Pan’ ce-i sosește timpul în slavi să-si ia avântul”
(Vasile Voiculescu – “ Sonetul CLXX”)*

e-mail: macelar@home.ro